

THE MANAGEMENT OF ROMANIA'S DIALOGUE WITH GREAT BRITAIN AND FRANCE DURING THE NATIONALIST GOGA GOVERNMENT (1937-1938)

Cristian Alexandru Boghian, Research Assistant, PhD Student, "Ștefan cel Mare" University of Suceava

Abstract: *As the 4th decade of the twentieth century was closing to and end so did any hopes for liberal-democratic regimes in Europe. The unquestioned alliances of the 1920s were now in doubt or even morally anachronistic. The Goga-Government, through its nationalist activity which resembled an authoritarian regime in the eyes of Romania's traditional allies, conveyed mixed signals in the country's diplomatic dialogue. Though Anglo-French interests in Central-South-Eastern Europe had severely declined, these remaining democratic states still pretended a form of political loyalty from their smaller yet important geo-strategic "friends". This paper analyses the way Goga's nationalist cabinet managed the delicate dialogue with Great Britain and France trying to explain its nationalist behaviour which was also, in fact, an attempt of reaching out to Germany and Italy. Hence, King Carol II, prime-minister Goga and foreign affairs minister Micescu all struggled to present domestic and foreign policy as two separate non-intersecting concepts. Was such a political gamble effective?*

Keywords: *Goga Government, management of international relations, interwar France, interwar Great Britain, League of Nations*

Introducere

Spre finalul celei de-a patra decade a secolului XX, speranțele pentru regimurile democratice în Europei se risipeau tot mai mult. Alianțele de netăgăduit ale anilor 1920 erau acum puse sub semnul întrebării sau erau anacronice, din punct de vedere moral. Guvernul Goga, care prin activitatea sa naționalistă părea că a instalat un regim autoritar în ochii aliaților tradiționali ai României, trimitea semnale mixte în dialogul extern al țării. Deși interesele anglo-franceze în Europa Centrală și de Sud-Est scăzuseră considerabil, aceste mari puteri democratice încă pretindeau o formă de loialitate politică de la prietenii lor „puteri mai mici”, dar importanți din punct de vedere geopolitic. Deși plecarea lui Nicolae Titulescu din fruntea Ministerului de Externe a tras un semnal de alarmă cu privire la orientarea internațională a României pe plan european, până la venirea la putere a guvernului lui

Octavian Goga, democrațiile occidentale precum și statele totalitare din centrul și răsăritul Europei nu întrevădeau atât de clar o alunecare a României în sfera Axei, ba chiar erau relativ convinse că România se va menține în cadrul alianțelor sale tradiționale.

În urma alegerilor din decembrie 1937, Regele Carol al II-lea îl numește ca Prim-Ministru pe Octavian Goga, co-președintele Partidului Național Creștin (PNC) - un partid naționalist monarhist. În scurta perioadă de guvernare, de numai 44 de zile, guvernul lui Octavian Goga întreprinde o serie de măsuri naționaliste anti-semite care atrage atenția aliaților tradiționali ai României.

Folosind surse primare din cadrul Serviciului Arhivelor Naționale Istorice Centrale din București, izvoare documentare, însemnări zilnice, jurnale sau memorii precum și lucrări generale, această lucrare analizează modul prin care cabinetul naționalist al lui Octavian Goga a gestionat dialogul sensibil cu Marea Britanie și Franța, încercând să-și explice comportamentul naționalist, care era de fapt și o încercare de apropiere de Germania și Italia. Astfel regele Carol al II-lea, Prim-Ministrul Goga și Ministrul Afacerilor Externe, Istrate Micescu s-au străduit să prezinte politica internă și politica externă a țării noastre drept două viziuni care nu se intersectau. A fost o asemenea cacealma politică eficientă?

Managementul dialogului cu Marea Britanie

O bună parte a presei britanice s-a concentrat pe larg asupra măsurilor antisemite luate de așa-numitul guvern „fascist”, de multe ori prezentându-le într-o manieră senzațională¹. Totuși, a existat o parte a presei britanice care a aplaudat simțul politic al regelui Carol al II-lea, menționând că România nu-și va schimba politica externă iar orice notă de pesimism sau îngrijorare trebuie abandonată, un ziar chiar fiind de acord cu încercarea lui Goga de a ridica licențele de alcool de la cârciumarii evrei, în timp ce altele au adoptat un ton neutru. De asemenea, Noel Panter de la ziarul *Daily Telegraph* menționa că nu a văzut nici un semn de fascism sau dictatură în România, neschimbându-se nimic cu adevărat². Mai mult, agenția telegrafică evreiască de la Londra nota că deși programul naționalist al guvernului Goga este doar parțial aplicat, mare parte din el pus în așteptare până după noile alegeri, el produce mai

¹S.A.N.I.C., fond *Ministerul Propagandei Naționale. Informații*, dosar 676/1938, f. 10, fond Ministerul de Interne. Diverse, dosar 10/1937, f. 84 și fond *Ministerul Propagandei Naționale. Presă internă*, dosar 397/1938, f. 52, 69-70, și fond *Nicolae Caranfil*, dosar 465, f. 26

²S.A.N.I.C., fond *Casa Regală. Oficiale*, dosar 1/1938, f. 4, 7, dosar 58/1936, f. 41, dosar 67/1938, f. 18-19, 22-23, dosar 106/1938, f. 1, fond *Ministerul Propagandei Naționale. Informații*, dosar 676/1938, f. 45

multe efecte spectaculoase decât ar trebui, și că protestele guvernului britanic provin de la presiuni sioniste din Londra³.

Trebuie de precizat că raporturile româno-engeleze au fost inițial inhibate de relațiile mai puternice ale românilor cu Franța și propaganda revizionistă maghiară din Albion⁴. Spre 1935-1936, ambasadorul britanic la București, Sir Reginald Hoare, începuse să remarce ascensiunea grupărilor extremiste de dreapta și lipsa de fermitate a guvernului Tătărescu. Ministrul de Externe, Nicolae Titulescu îl asigurase pe acesta că îl avertizase chiar pe Rege de pericolul lipsei de acțiune împotriva grupărilor extremiste de dreapta, marele diplomat fiind chiar gata să renunțe la funcția sa decât să fie părtaș la o politică internă care ar putea periclita relațiile tradiționale ale României. Bela Vago este de părere că înlăturarea lui Titulescu la sfârșitul lui august 1936 a însemnat o îndepărtare de la politica prooccidentală tradițională a României. Pe de altă parte, noul Ministru de Externe, Victor Antonescu, i-a dat asigurări lui Sir Reginald Hoare că activitățile formațiunilor extremiste vor fi stopate. În urma unei întrevederi cu Gheorghe Tătărescu, Hoare a luat la cunoștință faptul că premierul român considera că Germania reprezintă principala amenințare europeană la adresa păcii, iar ulterior Ministrul de Externe va afirma că România nu va încerca strângerea legăturilor cu Italia⁵.

Chiar cu puțin timp înainte de venirea P.N.C. la guvernare, tradiționalul mesaj al regelui Marii Britanii făcea referire și la preconizata vizită a regelui Carol al II-lea în Anglia, cu această ocazie fiind menționată și necesitatea de a întări amicitia anglo-română de către Ministrul de Externe Anthony Eden, această idee ocupând un loc important în programul lui Tătărescu. Este lesne de înțeles că aducerea național-creștinilor la guvernare (considerați ca pro-italo-germani) i-a luat complet prin surprindere pe englezi, care au fost puși într-o situație neplăcută. Astfel, deoarece nu puteau interveni direct, autoritățile londoneze au încurajat și sprijinit o campanie de presă amplă și foarte ostilă guvernului din România, timp de mai bine de o săptămână⁶.

Conștient de faptul că poziția sa în fruntea Consiliului de miniștri ar putea genera îngrijorare la Londra, Octavian Goga a trimis o telegramă către omologul său britanic, din care extragem următoarele: „...mă cred dator a fi interpretul înaltei considerațiuni, pe care

³ *Minoritățile Naționale din România, 1931-1938, Documente*, coord. Ioan Scurtu, Arhivele Naționale ale României, București, 1999, doc. 96, p. 492

⁴ Aurelian Chistol, *Cronica unui eșec așteptat: Guvernarea Goga-Cuza*, Editura Aius, Craiova, 2011, pp. 338-339

⁵ Bela Vago, *Umbra Svasticii. Nașterea fascismului și a antisemitismului în Bazinul Dunării (1936-1939)*, București, 2003, pp. 37-40

⁶ Aurelian Chistol, *op. cit.*, pp. 339-341

conștiința publică a României o păstrează marii națiuni britanice, al cărei cuvânt apăsând în balanța istoriei influențează în mod hotărâtor destinele lumii. Dornici de o muncă laborioasă, într-un spirit de pace și bună înțelegere, unind străduințele noastre cu lozincile de progres și justiție ale umanității, nu ne îndoim de nobilul sprijin al Marii Britanii, al cărei spirit de echitate e reazemul puternic al echilibrului internațional”. Răspunsul scurt al omologului său, Neville Chamberlain, trădează atitudinea circumspectă a acestuia: „Vă mulțumesc călduros pentru telegrama Domniei Voastre foarte cordială și sunt fericit că am prilejul să vă exprim aceeași nădejde ca ambele noastre țări să poată coopera pentru promovarea progresului și justiției și a păstrării păcii și bune înțelegeri”. De asemenea, o telegramă similară trimisă de noul ministru de externe, Istrate Micescu, a primit un răspuns la fel de formal de la omologul său britanic, Anthony Eden⁷.

Atitudinea guvernului român, care denotă o grijă și atenție sporită către relațiile cu Marea Britanie, dar și cu Franța, provine din faptul că regele Carol îi atrăsese atenția lui Goga să mențină neștirbite relațiile cu aliații tradiționali ai României, iar pentru a fi sigur de acest lucru, l-a infiltrat în cabinet și pe avocatul Istrate Micescu (fost liberal, om de încredere a regelui) la șefia Ministerului de Externe.

Rând pe rând, atât Carol al II-lea, prin precizările sale de la momentul depunerii jurământului noilor miniștri, și Octavian Goga, printr-o intervenție telefonică făcută la una din gazetele britanice precum și Istrate Micescu, printr-o declarație făcută unui ziar, au reafirmat cu tărie vechile prietenii care rămân neschimbate⁸. Tonul presei britanice s-a atenuat treptat, după aceste intervenții în privința alianțelor tradiționale, însă nu pentru mult timp⁹.

Măsurile antisemite luate de guvern au realimentat campania de presă britanică de demonizare a cabinetului Goga. De asemenea, au pus într-o postură delicată Ministerul de Externe britanic care, după opinia lui Grigorcea (diplomatul României la Londra), pendula un echilibru subtil între arabi și evrei în chestiunea palestiniană. În urma presiunilor reprezentanților evreilor pe lângă cabinetul englez și datorită dorinței britanicilor de a specula simpatia evreiască, guvernul englez a făcut la începutul lunii ianuarie 1938 un demers comun cu cel francez pe lângă autoritățile de la București, amintindu-le de respectarea tratatului minorităților din 1919. Mai mult, pentru a avea efectul maxim în urma acestui demers,

⁷S.A.N.I.C., fond *Ministerul Propagandei Naționale. Presă internă*, dosar 379/1938, f. 14-15 și f. 111

⁸Aurelian Chistol, *op. cit.*, pp. 341-342

⁹Gheorghe Pașcalău, *România și Marea Britanie. Relații politico-diplomatice, 1933-1939*, Editura Albatros, București, 2001, pp. 87-88

guvernul a informat pe deplin presa cu privire la această inițiativă, ziarele britanice titrând că regele României a fost atenționat de englezi să-și respecte promisiunea făcută privind drepturile evreilor¹⁰.

Istrate Micescu, precum și Octavian Goga, au încercat să-i explice lui Sir Reginald Hoare că evreii se fac vinovați de încălcarea tratatului prin faptul că au apelat la puteri străine, nefiind loiali statului român, și că doar evreii nedreptățiți a obține cetățenia română sunt vizați de măsurile preconizate ale guvernului¹¹. În legătură cu intenția guvernului român de a trimite un nou Ministru la Roma care ar fi recunoscut anexarea Etiopiei de către Italia, Constantin Argetoianu consemna că „...Sir Reginald a amintit lui Sir Istrati că în Anglia nu există numai un curent puternic împotriva acestei recunoașteri (recunoașterea anexării Etiopiei de către Italia – *n.n.*), dar și unul în favoarea revizionismului. Dacă guvernul român nu mai vrea să țină seama de primul curent, nici guvernul englez nu se va mai putea opune la progresele celui de-al doilea”¹². În urma unei întrevederi între Hoare și Goga, ultimul i-ar fi spus diplomatului englez: „că era conștient de dificultățile practice de a adopta orice fel de măsuri radicale împotriva evreilor fără a afecta grav în același timp economia națională” și că „singurul mod de a înlătura Garda de fier este de a-și atrage de partea sa popularitatea acesteia, din care un element important, este, desigur, antisemitismul...”¹³.

După ce efectul de presă merit să sensibilizeze elementul evreiesc și-a atins scopul, pe 6 ianuarie 1938, guvernul englez a dat directive presei britanice să abandoneze tema și să nu mai vorbească despre demersul făcut împotriva guvernului român. Mai mult, Goga a primit la București pe 7 ianuarie 1938 o delegație compusă din mai mulți oameni de afaceri englezi, interesați de investiții în România cărora Prim-Ministrul le-a dat asigurări că dorește să întărească schimburile și legăturile anglo-române într-o manieră mult mai directă. Treptat, ziarele britanice au început să se ocupe mai puțin de guvernul român, publicând însă un interviu favorabil cu regele Carol al II-lea și asigurările sale. Grigorcea telegrafia de la Legația română din Londra faptul că a avut „în timpul din urmă întrevederi cu mai mulți funcționari superiori de la Foreign Office [...] Pretutindeni am găsit o atmosferă bună pentru

¹⁰*Ibidem*, pp. 88-91

¹¹Bela Vago, *op. cit.*, p. 253, documentul nr. 63

¹²Constantin Argetoianu, *Însemnări zilnice, vol. IV, 1 ianuarie 1938-30 iunie 1938*, Editura Machiavelli, București, 2002, p. 22

¹³Bela Vago, *op. cit.*, p. 275, documentul nr. 64

noul guvern și încredere în politica sa externă. Nimeni nu mi-a menționat, nici măcar cu un singur cuvânt, chestiunea evreiască.”¹⁴.

Spre sfârșitul lunii ianuarie, Sir Reginald Hoare nota că regele Carol al II-lea „a declarat suficient de explicit că ea [Garda de Fier] trebuie combătută și că singurul mod de a o face era adoptarea unei părți din programul său. A folosi forța împotriva ei și a da naștere astfel unor martiri, nu constituia un mod de a soluționa problema, deși, dacă intervenția în forță ar fi devenit inevitabilă, Regele nu va ezita să facă apel la ea.” Ulterior, sir Reginald Hoare era de părere că Anglia ar trebui să intervină pe lângă monarhul român pentru „suspendarea parlamentului” fiindcă aceasta reprezintă „singura soluție viabilă” și că „o dictatură veritabilă era ... de preferat celei bastarde, care s-a instituit în perioada ultimei guvernări”¹⁵. De altfel, Londra dorea să evite cu orice preț „slăbirea poziției Regelui, care este singura instanță de încredere în prezent sau pe viitor ce adoptă o atitudine oarecum moderată, din moment ce opoziția sa față de Garda de Fier este bine cunoscută și considerată destul de sinceră.” De asemenea, britanicii doreau să se mai eschiveze de la „hărțuirea guvernului român într-o asemenea măsură încât să li se acorde [lui] și Gărzii de Fier posibilitatea de a folosi în alegeri sloganul intervenției din afară...”¹⁶.

Deși activitatea diplomatică britanică în legătură cu guvernul român și-a redus din inițiative, comunitatea evreiască precum și asociații studențești din Marea Britanie au continuat să se manifeste împotriva lui Goga printr-o serie de proteste în care au fost implicați și câțiva deputați britanici, adepți ai revizionismului maghiar. În prima parte a lunii februarie 1938 chestiunea evreiască din România a ajuns în discuție în Camera Comunelor, Ministrul de Externe Anthony Eden trebuind să facă față protestelor deputaților menționați mai sus¹⁷.

Managementul dialogului cu Franța

Franța nu a avut încredere în asigurările regelui și ale lui Goga cu privire la politica externă ce contrastau cu politica internă¹⁸, suspendând în primă fază contracte de armament¹⁹.

¹⁴ Gheorghe Pașcalău, *op. cit.*, pp. 92-93

¹⁵ Bela Vago, *op. cit.*, pp. 288-289, documentul nr. 74

¹⁶ *Ibidem*, pp. 296-297, documentul 81

¹⁷ Gheorghe Pașcalău, *op. cit.*, p. 93, 95-96

¹⁸ S.A.N.I.C., fond *Ministerul Propagandei Naționale. Presa internă*, dosar 379/1937-1938, f. 119 și fond *Direcția generală a Poliției*, dosar 10/1938, f. 44

Istrate Micescu afirma că politica internă a țării nu are legătura cu politica externă, nici cu rasismul german sau fascismul italian. Deși se doreau relații de prietenie cu aceste țări, se afirma un profund atașament față de Franța. Un ziar francez afirma că Goga și Micescu nu erau antisemiți, ci doar jucau acest rol pentru a lua voturi de la Garda de fier. Alți jurnaliști francezi își acuzau țara natală pentru „virarea prea mult la stânga” (frontul popular al lui Blum)²⁰ și periclitarea Miciei Înțelegeri prin pactul cu Cehoslovacia și U.R.S.S.-ul, aceste acțiuni înstrăinându-i pe români, polonezi și iugoslavi care au adus în fruntea lor oameni apropiați de Germania. Conduita dualistă a acestor țări și politica de appeasement a Franței și Marii Britanii încurajează pe Hitler să urmărească dominarea economică a acestor popoare, folosindu-le împotriva lui Stalin²¹.

Relațiile cu Franța, istoric cele mai importante din punct de vedere al susținerii pentru crearea, modernizarea și unificarea statului român și ulterior integrarea într-un sistem de alianțe regionale, sunt marcate în perioada interbelică de o primă cotitură. După ascensiunea Germaniei naziste și indiferența Marii Britanii față de acesta, Franța a trecut și printr-o serie de schimbări politice interne, după cum remarcau și ziarele mai sus menționate, care treptat au sensibilizat managementul relațiilor cu România. Premierul francez, Camille Chautemps, precum și Ministrul de Externe Yvone Delbos, au făcut parte dintr-un cabinet de coaliție de orientare socialistă ce a urmat Frontului popular a lui Leon Blum, care a rămas în executiv ca vicepremier. Chiar și așa, vizita făcută de Ministrul de Externe francez în țara noastră în preajma alegerilor parlamentare din 1937, cu rolul indirect de a-i sprijini pe liberali, a însemnat totuși menținerea relațiilor la un nivel de încredere bun, fiind numită o „consacrare a politicii externe a guvernului Tătărescu”²².

După cum am amintit mai sus, numirea lui Goga, cunoscut pentru faptul că era împotriva subordonării intereselor României celor ale Franței, dar și a francofilului Istrate Micescu (caracterizat ca având păreri antisemite) a determinat pe consilierul legației franceze din București, Jean Boncour să declare că aceasta „este nefavorabil primită în cercurile guvernante de la Paris”²³ și că „orice încredere în politica României este suspendată” iar „pentru moment, nici un credit, nicio înlesnire de ordin financiar sau comercial nu va mai fi

¹⁹S.A.N.I.C., fond *Ministerul Propagandei Naționale. Informații*, dosar 676/1938, f. 7 și fond *Casa Regală. Oficiale*, dosar 30/1938, f. 9

²⁰S.A.N.I.C., fond *Casa Regală. Oficiale*, dosar 67/1938, f. 17, dosar 30/1938, f. 138 și dosar 79/1937, f. 7

²¹S.A.N.I.C., fond *Ministerul Propagandei Naționale. Informații*, dosar 676/1938, f. 22, 40-43

²²S.A.N.I.C., fond *Nicolae Caranfil*, dosar 465, f. 15

²³Florea Nedelcu, *Viața politică din România în preajma dictaturii regale*, Editura Dacia, Cluj, 1973, p. 200

acordată României în Franța, Anglia și Statele Unite” și „furniturile militare, în Franța și în Cehoslovacia vor fi sistate până la noi ordine”²⁴. Dacă în cazul Marii Britanii, Carol al II-lea beneficia de mai multă încredere, unele cercuri diplomatice franceze erau de părere că „M.S. Regele nu poate să garanteze caracterul tradițional al politicii românești, având la putere un guvern antidemocratic, neparlamentar și în întregime fascist nu numai în spiritul său, dar și în toate acțiunile sale”²⁵. De asemenea, trimisul francez la Legația din București, Adrien Thiery a fost rechemat pentru consultări la Paris²⁶.

Atât Goga cât și Micescu au trimis telegrame omologilor lor, în care doreau să risipească îngrijorările acestora cu privire la relațiile cu Franța. Premierul român a ținut să sublinieze că „din primele momente, gândul mi se îndreaptă spre legăturile tradiționale dintre Franța și România, care întemeiate pe o intimitate sufletească cu rezonanță istorică, își proiectează în conștiința mea indicațiile precise pentru ziua de mâine. Dorind a continua raporturile de caldă prietenie și strânsă colaborare, pe care mi le inspiră în mod firesc reciprocitatea de simțire dintre cele două popoare, rog pe Excelența Voastră să binevoiască a primi asigurarea deosebitei mele considerațiuni”. Chautemps i-a răspuns pe același ton politic²⁷, însă Yvon Delbos a ținut să includă în răspunsul său către Istrate Micescu un subtil avertisment cu privire la politica inovativă a României care ar putea periclita sistemul alianțelor europene gândite de Franța: „Excelența Voastră să fie sigură de credinciosul meu atașament la politica tradițională care totdeauna a legat atât de amical cele două țări ale noastre, în colaborarea lor la opera de pace căreia ele îi sunt profund atașate”²⁸.

Pe lângă opiniile din presa franceză menționate anterior, este necesar să amintim și faptul că publicațiile din Franța nu și-au ascuns ostilitatea „făcând comentarii dintre cele mai nefavorabile cabinetului Goga”²⁹, fostul Ministru de Externe român, Victor Antonescu, afirmând că „niciodată România n-a avut o asemenea presă în Franța, nici chiar în vremurile cele mai grele ale neutralității”³⁰.

O primă tentativă de gestionare a situației presei nefavorabile franceze a inițiat-o Goga la începutul lui ianuarie 1938, după cum consemna și Constantin Argetoianu: „Guvernul face eforturi uriașe pentru liniștirea presei din Occident, din Paris mai cu seamă. Așa se aruncă pe

²⁴Constantin Argetoianu, *op. cit.*, vol. III, p. 313

²⁵Gheorghe I. Bodea, *Octavian Goga: o viață, un destin*, vol. III, Editura Limes, Cluj-Napoca, 2004, p. 236

²⁶Aurelian Chistol, *op. cit.*, p. 330

²⁷S.A.N.I.C., fond *Ministerul Propagandei Naționale. Presa internă*, dosar 379/1937-1938, f. 15

²⁸*Ibidem*, f. 114-115

²⁹S.A.N.I.C., fond *Nicolae Caranfil*, dosar 465, f. 20

³⁰Constantin Argetoianu, *op. cit.*, vol. IV, p. 15

fereastră banii noștri. *Le Temps* a publicat în fine o notiță din care reiese că înainte de a fi condamnat (a fost vorba de așa ceva? *Babemusreumconfitem*³¹), guvernul Goga trebuie văzut la treabă. După cum se vede, Tavi cheltuiește mult, dar se mulțumește cu puțin”³². Aurelian Chistol este de părere că inițiativa guvernului a avut succes, „întrucât după 7 ianuarie 1938, presa franceză, cunoscută pentru venalitatea sa, se va raporta într-o manieră mult mai comprehensivă la realitățile din România, excepție de la regulă făcând doar gazetele controlate de finanța evreiască internațională”. De menționat este și faptul că, în perioada cea mai încordată a relațiilor cu Franța, ministrul român plenipotențiar la Paris, Constantin Cesianu se afla în concediu, întorcându-se abia din 17 ianuarie 1938, într-o perioadă când atacurile la adresa țării noastre își redusese din intensitate³³.

O chestiune care ar fi putut pune gaz pe foc managementului relației cu Franța a fost și intenția guvernului român de a numi un nou ministru plenipotențiar la Roma care ar fi pregătit recunoașterea de către România a apartenenței Abisinei la Italia, o acțiune care ar fi slăbit autoritatea Ligii Națiunilor (din moment ce Italia se retrăsese din forumul genevez), dar și care l-ar fi pus pe Delbos într-o postură ingrată în fața colegilor de guvern, pe care îi asigurase că Bucureștiul va rămâne fidel angajamentelor sale anterioare. Imediat, Istrate Micescu a reacționat pentru a liniști spiritele din Franța, comunicând faptul că momentan nu se pune problema numirii unui ministru român în Italia, replica promptă a ministrului nostru producând o bună impresie la Ministerul de Externe francez³⁴.

De asemenea, odată revenit din concediu, Constantin Cesianu, în urma unei întrevederi cu Ministrul francez al Justiției, a ținut să-și manifeste nemulțumirea față de cum reflectă presa de stânga din Franța realitățile din România, în replică, Cesar Campinchi sugerând: „Nu vă preocupați peste fire de spusele unei părți a presei franceze. (...) Nu ea este Franța. Atitudinea guvernului francez să vă intereseze. El contează pe dumneavoastră și suntem siguri că și dumneavoastră contați pe noi. Doar aceasta importă.” În urma unei întrevederi a lui Cesianu cu Delbos, cel din urmă l-a informat pe ministrul român că va aștepta întâlnirea cu Istrate Micescu la conferința Ligii Națiunilor pentru „a vedea că se vor risipi unele nedumeriri care au distanțat întrucâtva amicitia franco-română și că vom revedea această amicitie înflorită ca în trecut.”³⁵ Însă, dezbaterile de la Geneva pe „chestiunea evreiască” nu vor ajuta la reînvierea amicitiei de care vorbea Delbos, ba chiar dimpotrivă.

³¹ Traducere din latină: „Avem un inculpat care a mărturisit”.

³² *Ibidem*, p. 24

³³ Aurelian Chistol, *op. cit.*, p. 332

³⁴ *Ibidem*, pp. 333-334

³⁵ *Ibidem*, pp. 333-335

Spre sfârșitul lui ianuarie, deși a încercat să gestioneze cât se poate de atent relațiile cu Franța, Octavian Goga nu și-a putut ascunde părerile în privința atitudinii Franței. Într-o discuție cu ministrul plenipotențiar iugoslav din România, Goga intenționa totuși să încheie un pact de prietenie cu Germania și Italia, chiar dacă această acțiune ar indispuce major Franța, motivând că „Titulescu a reușit să compromită prestigiul Franței în România, atunci când, fără să țină seama de sentimentul poporului român, ci urmând tendințele politicianilor francezi, a orientat politica externă către Rusia, încercând chiar să consolideze această orientare prin încheierea unor pacte”. Un alt motiv al reticenței lui Goga față de relațiile cu francezii l-ar constitui și faptul că acesta „ar dori să discute cu Franța, dar de fiecare dată este obligat să discute cu intermediari care sunt cu regularitate evrei francezi (...) lucru cu care el nu poate fi de acord din cauza principiilor sale, nici chiar cu cea mai mare bunăvoință”³⁶.

După debarcarea guvernului Goga, Delbos avea să-i mărturisească lui Cesianu că era mirat de faptul că Partidul Național Liberal nu era pe deplin fidel regimului de autoritate monarhică a lui Carol al II-lea, cei din P.N.Ț. fiind chiar ostili, partidul cel din urmă dovedind că „nu a priceput momentul istoric de azi”³⁷. După cum am văzut și în cadrul relațiilor cu Marea Britanie, și Franța sprijinea abolirea instituțiilor democratice românești în favoarea păstrării României în cadrul relațiilor internaționale tradiționale, Carol al II-lea reieșind, în urma loviturii sale de stat, ca principal exponent al politicii externe, în care cele două mari puteri occidentale democratice aveau cea mai mare încredere.

Istrate Micescu la lucrările Consiliului Societății Națiunilor de la Geneva

În drum spre conferințele Ligii Națiunilor de la Geneva unde trebuia să reafirme alianțele tradiționale ale României și eventual să lămurească chestiunea minoritară, Micescu a întreprins un turneu de succes prin capitalele Miciei Întelegeri, reafirmând sprijinul și implicarea României în această alianță³⁸.

De precizat că în prima parte a lunii ianuarie, Comitetul executiv al Congresului Mondial Evreiesc, Alianța Israelită și Societatea Evreilor din Franța, precum și „Joint Foreign Committee of the Board of Deputies of British Jews and the Anglo-Jewish Association”³⁹ au

³⁶JovanDučić, *Rapoarte diplomatice din București (1937-1939)*, Editura Universul Dalsi, 1998, pp. 49-50 (documentul 9), pp. 65-66 (documentul 14).

³⁷ Aurelian Chistol, *op. cit.*, pp. 336-337

³⁸S.A.N.I.C., fond *Ministerul Propagandei Naționale. Informații*, dosar 676/1938, f. 18-39, 48-49, și fond *Casa Regală. Oficiale*, dosar 31/1938, f. 3-4 și dosar 33/1938, f. 125

³⁹ Aurelian Chistol, *op. cit.*, p.

adresat Societății Națiunilor petiții împotriva măsurilor deja luate sau care ar urma să le ia guvernul Goga, cerând un control al Ligii în România în legătură cu plângerile acestora. În această chestiune, Franța se plasa de partea evreilor, urmând să constrângă guvernul român să se supună controlului Ligii, însă avea nevoie de sprijinul Marii Britanii. Astfel, România încerca să atragă Marea Britanie de partea sa pentru a fi suficientă doar prezența țării noastre în cadrul Ligii Națiunilor fără a fie nevoie ca ea să fie împinsă într-o chestiune minoritară, Micescu motivând diminuarea securității granițelor României prin retragerea Japoniei și Italiei din cadrul forumului genevez⁴⁰. Sprijinul acordat de Yvon Delbos cauzei evreiești la sesiunea Ligii Națiunilor l-a făcut pe Ministrul român de Interne, Armand Călinescu, să declare că „angajarea Franței în apărarea evreilor este lucrul cel mai rău cu care a putut fi sfătuită în disperata ei situație actuală”, una în care al treilea Reich ar putea încerca „să folosească în favoarea sa acest moment”⁴¹.

Pe 19 ianuarie 1938 Micescu a avut o întâlnire cu Frank Walters, subsecretar britanic la Liga Națiunilor în care i-a comunicat acestuia de necesitatea unui cumul de măsuri antisemite „pentru a preveni venirea la putere a Gărzii de Fier, venire la putere ce ar presupune o schimbare radicală de direcție în politica externă și ar reprezenta o adevărată catastrofă pentru evreii din țară.”⁴². La Geneva, Micescu a încercat să explice că problema evreiască din România este una internă cauzată de „oaspeți” care au venit în mai multe valuri de imigrare în timpul și după primul război mondial, așadar chestiunea nu ar putea cade sub incidența tratatelor internaționale ale minorităților, care privesc cetățenii. Micescu a subliniat că nu se cuvine ca minoritățile să aibă mai multe drepturi decât românii, având dreptul de a apela la puteri străine, așadar, în teorie, anulându-și drepturile politice⁴³.

În ciuda unor zvonuri legate de o încercare mai mult sau mai puțin legală a României de denunțare a tratatului minorităților (similar cu denunțul Poloniei în 1934) Liga Națiunilor, nedorind să intervină în politica internă, nu a inițiat procedura de urgență privind petițiile evreiești, amânând investigațiile⁴⁴. Cu toate acestea, Micescu a fost amenințat, inclusiv de Ministrul de Externe britanic, cu suspendarea garanțiilor de frontieră franco-britanice în cazul

⁴⁰ Gheorghe Pașcalău, *op. cit.*, pp. 93-94

⁴¹ Jovan Dučić, *op. cit.*, pp. 65-55; documentul 14

⁴² Bela Vago, *op. cit.*, p. 284-285, documentul 70

⁴³ S.A.N.I.C., fond *Casa Regală. Oficiale*, dosar 31/1938, f. 3-4 și dosar 33/1938, f. 125

⁴⁴ S.A.N.I.C., fond *Nicolae Caranfil*, dosar 465, f. 56, *Ministerul Propagandei Naționale. Informații*, dosar 676/1938, f. 53-54, dosar 676/1938, f. 44, fond *Ministerul Propagandei Naționale. Presă internă*, dosar 379/1937-1938, f. 29, 130 și fond *Casa Regală. Oficiale*, dosar 30/1938, f. 100, 127 și dosar 33/1938, f. 787

denunțării Tratatului minorităților de către România⁴⁵. Într-adevăr, documentele de arhivă scot la iveală faptul că Micescu a combinat un ton calmant cu unul ce includea amenințări cu privire la denunțarea tratatului minorităților de către România, astfel obținând amânarea urgenței examinării petițiilor evreiești⁴⁶. De altfel, atitudinea lui Istrate Micescu a fost caracterizată și de lordul Cranborne, șeful delegației din Marea Britanie, prezente la sesiunea Consiliului Societății națiunilor, acesta spunând despre Ministrul de Externe român că „nu a dat dovadă nici de cea mai mică intenție de a coopera” iar consilierii Ministrului de Externe Anthony Eden menționau că „Secretarul de stat nu și-a făcut o impresie prea bună despre noul Ministru al Afacerilor Externe din România, care a sugerat că după alegeri ar putea denunța Tratatul minorităților”⁴⁷.

Concluzii

Raporturile cu Franța și Marea Britanie au primit o atenție deosebită atât din partea regelui Carol I, premierului Octavian Goga, cât și a Ministrului de Externe, Istrate Micescu. Dacă reacția virulentă a Franței față de activitatea guvernului se poate explica prin interesul acesteia privind păstrarea României în cadrul alianțelor europene gândite de Paris și sprijinul real și necondiționat acordat cauzei evreiești, reacția Marii Britanii a fost oarecum legată și de cea a Franței, în privința chestiunii minoritare, Londra dorind să speculeze momentul pentru a-și atrage simpatia organizațiilor evreiești. Telegramele trimise, constanțele asigurări în privința menținerii alianțelor tradiționale, intervențiile directe la presa britanică și franceză făcut de guvernul român, interviurile date de regele Carol al II-lea nu au fost suficiente, astfel încât ambele state au fost mai mult sau mai puțin „convinse” că singura opțiune rămasă era instaurarea dictaturii regale.

Spre finalul guvernării, Istrate Micescu, Ministrul de Externe, în cadrul sesiunii Ligii Națiunilor de la Geneva a riscat destul de mult motivând activitatea antisemită a guvernului și mai ales amenințând cu denunțarea tratatului minorităților, la atitudinea sa răspunzându-se tot cu o amenințare, însă una gravă, legată de suspendarea garanțiilor de frontieră franco-britanice.

Așadar am putut observa perspective diferite în legătură cu impactul activității guvernului Goga asupra managementului raporturilor diplomatice, aceste puncte de vedere fiind strâns corelate de interesele și statutul fiecărei țări în relațiile cu România. Chiar și așa,

⁴⁵S.A.N.I.C., fond *Casa Regală. Diverse*, dosar 13/1938, f. 7-8, Gheorghe Pașcalău, *op. cit.*, pp. 94

⁴⁶Gheorghe Pașcalău, *op. cit.*, p. 94

⁴⁷Bela Vago, *op. cit.*, pp. 290-291 documentul 76 și p. 296 documentul 80

reacția externă față de activitatea guvernului poate fi caracterizată drept una nefavorabilă, iar managementul dialogului cu cele două țări democratice, unul defectuos și neinspirat.

Bibliografie

Arhive

Serviciul Arhivelor Naționale Istorice Centrale din București

- Fond Direcția generală a Poliției (1937-1938)
- Fond Ministerul de Interne. Diverse (1937-1938)
- Fond Nicolae Caranfil (1937-1938)
- Fondurile Casa Regală. Carol al II-lea. Oficiale și Diverse (1936-1938)
- Fondurile Ministerul Propagandei Naționale. Presă internă și Informații (1937-1938)

Izvoare documentare

- Dučić, Jovan, *Rapoarte diplomatice din București (1937-1939)*, Editura Universul Dalsi, 1998
- *Minoritățile Naționale din România, 1931-1938, Documente*, coord. Ioan Scurtu, Arhivele Naționale ale României, București, 1999

Însemnări zilnice, jurnale sau memorii

- Argetoianu, Constantin, *Însemnări zilnice, vol. III (1 iulie – 31 decembrie 1937)*, Editura Machiavelli, București, 2001
- *Ibidem*, vol. IV, *1 ianuarie 1938-30 iunie 1938*, Editura Machiavelli, București, 2002

Lucrări generale

- Bodea, I., Gheorghe, *Octavian Goga: o viață, un destin*, vol. III, Editura Limes, Cluj-Napoca, 2004

- Chistol, Aurelian, *Cronica unui eșec așteptat: Guvernarea Goga-Cuza*, Editura Aius, Craiova, 2011
- Nedelcu, Florea, *Viața politică din România în preajma dictaturii regale*, Editura Dacia, Cluj, 1973
- Pașcalău, Gheorghe, *România și Marea Britanie, relații politico-diplomatice, 1933-1939*, Editura Albatros, București, 2001
- Vago, Bela, *Umbra Svasticii. Nașterea fascismului și a antisemitismului în Bazinul Dunării (1936-1939)*, București, 2003

„Lucrarea a beneficiat de suport financiar prin proiectul cu titlul „SOCERT. Societatea cunoașterii, dinamism prin cercetare” număr de identificare contract POSDRU/159/1.5/S/132406. Proiectul este cofinanțat din Fondul Social European prin Programul Operațional Sectorial Dezvoltarea Resurselor Umane 2007-2013. Investește în Oameni!”